

Kádár Emese

„Vitamin”

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Festő, első évfolyam.

Témavezető: Révész László László, DLA egyetemi adjunktus

2014. 03. 18, Budapest.

A mű leírása:

A vitamin című sorozatom központi témája az egészség, az egészséges életmód. Ez olyan téma, ami az emberiséget a kezdetek óta foglalkoztatja, ami magában hordozza a betegség megjelenését és a halál eljövételét is egyaránt. Az egészség témájával szorosan összekapcsolódó orvoslás és annak módszerei a művészetben is megjelenített témának számít. Gyakran készítettek a betegségekkel és gyógyítással foglalkozó alkotásokat.

A festészetben ezen a témán belül leggyakrabban a megbetegedett testet vagy annak szimbólumát ábrázolták. Leginkább az adott kort éppen sújtó legelterjedtebb betegséggel, mint például a pestissel és a tuberkulózissal foglalkoztak.

Gyakoribb ezek közül a pestis megjelenítése. Erre példaként szolgál *Hans Baldung Grien*, és *Lucas Cranach*, akik sok festményükben foglalkoztak a témával, valamint *Bernt Notke: A Halál tánca*, és *Carlo Coppola: Az 1656-os nápolyi pestis* című festménye is erről szól.

A tuberkulózis leginkább regények szereplőinek betegségeként jelent meg a XVIII-XIX. században. Ezzel a jelenséggel kapcsolatban *Susan Sontag: A betegség, mint metafora* című írásában értekezett. Sontag felhívta a figyelmet a betegség metaforájának széleskörű elterjedtségére, az ez általi megbélyegezettségre, leginkább a tuberkulózist és a rákot tartva szem előtt. A betegségmetaforika a betegség és a jellem közötti összefüggések sztereotípiáin alapszik. Az író szerint a tuberkulózist, a romantikus, vágyakozó ember betegségének tartották, legtöbbször pozitív, szenvedélyes karakterek betegségeként jelent meg az irodalomban. Tünetei közé tartozik a fokozott étvágy és szexuális vágy, valamint az elhalálozás sem annyira vontatott, mint a rák esetében. Ezzel szemben a rákban szenvedő ember betegségét legtöbb esetben még szerettei előtt is titkolja, ugyanis ezt az érzelmek elfojtásának betegségeként értelmezik. Tünetei között a tuberkulózissal ellentétben az étvágytalanság, és a szexuális vágy csökkenése szerepel. Ezeken a betegségeken kívül még sok másikat is összekapcsol a közhiedelem bizonyos jellemvonásokkal, aminek köszönhetően a megbélyegzést is el kell viselnie a testi fájdalom és az elmúlás gondolata által meggyötört beteg embernek.

A betegség, az ellene való küzdelem, majd a kudarc halálban való kiteljesedése az én és családom életére is rányomta bélyegét. Ennek megtapasztalása váltotta ki belőlem, hogy a művészet eszközeivel fájdalmamat fizikai formába öntsem.

Véleményem szerint a betegség gondolatának aggodalmat keltő mivolta leginkább a haláltól, mint ismeretlentől való félelemben rejlik. Másrészt senki nem szeretne fájdalommal teli, korlátozott életet élni. Ugyanis ha tartósan betegek leszünk, szembesülnünk kell a halandóságunkkal és azzal, hogy kiszolgáltatottá válunk.

Orvosok kíséretében, gyógyszerekkel kikövezett úton haladunk az elkerülhetetlen elmúlás felé, reménykedve abban, hogy az út végét nem látjuk meg a következő lépés során.

Ámde amíg nem betegszünk meg súlyosabban, addig szeretjük elkerülhetőnek képzelni a halált, és bízni az orvostudományban, amelyben korunk orvosai, tudósai látszólag egyre sikeresebben küzdenek az elmúlással. Annak ellenére, hogy manapság egy ember átlagosan magasabb életkort él meg, mint régen, az elmúlás elkerülhetetlen, és ez – ha nem is tudatosan, de – minden emberben ott lakozik. Ha megcsapja valahonnan az elmúlás lehetőségének szele, akkor saját halandóságán elgondolkozik, és egyre több kérdés vetődik fel benne az élettel kapcsolatban. Többek között annak a kérdése, hogy tehetünk-e annak érdekében, hogy a halál pillanata minél később következzen be? Megelőzhető-e a betegség kialakulása megfelelő életmóddal, vagy sem? Ezek a kérdések bennem is központi kérdéssé váltak az elmúlt időben.

Elsősorban az egészséges táplálkozás módjáról gondolkodtam el. Az érdekelt, hogy melyik a legmegfelelőbb mód arra, hogy egészségünket megóvjuk. A szervezet természetes vitaminokkal való védelme vagy a mesterséges készítmények használata-e a célravezetőbb? Természetes alatt értek minden olyan vitamint, amit a természetben már készen találunk. Mesterséges „tápanyagok” közé sorolnám a vitamin tablettákat, gyógyszereket és a különféle táplálék kiegészítő készítményeket. Természetesen minden ember érintkezik mindkét féléből bizonyos mennyiséggel élete során. Van, aki szorongással figyel saját életmódjára, és a lehetségesen felmerülő, ebből adódó betegségekre. Egészsége megóvása szélsőséges formákat kezd ölteni, túlzásokba esik, és a mesterséges készítmények tömkelegét veszi magához. Képeimen a megjelenő tabletták sokaságával ebből a túlzásba vitt életmódból indultam ki, egy ilyen életmódot élő család mindennapjait kísérő jelenségeket festettem meg.

A sorozatom első darabjának készítésekor a választás dilemmája foglalkoztatott. Mára egyre több az olyan élelmiszer, amelyben semmiféle táplálóanyag nem található, amiket csupán az ízek élvezete miatt eszünk. Sok külföldről hozott gyümölcsnek sem lehetünk már biztosak a vitamintartalmában, ugyanis a szállítás során azok – különösen a déli gyümölcsök – különböző vegyszeres eljárásokon, kényszerérlelésen vesznek részt. Kényszerérlelésen megy keresztül így a banán is. A banánérlelés folyamata egy, a természetes éréstől teljesen elrugaszkodott eljárás. A zölden leszedett gyümölcsöt banánérlelő üzembe szállítják, ahol egy 4–8 napos kezeléssel, felfűtött tárolóban, etiléngáz segítségével érik el, hogy a gyümölcs megérjen. A folyamat után az üzletek valamelyikébe kerülve csábítják az éppen arra járó, gyümölcsre éhes embert.

A folyamat során bizonyos értelemben ezek a gyümölcsök is mesterségessé válnak, hiszen az ember beleavatkozik a természet rendjébe. Ebből gondolom, hogy igazából nem is állapítható meg, hogy hol húzódik a határ a mesterséges és a természetes vitamin között. Ezt a bizonytalanságot szerettem volna kifejezni azzal, hogy a képeken déli gyümölcsöket jelenítettem meg.

Mindezeket egy kör alakú tányérra helyeztem. A kör a tökéletességet, egyszerűséget, a teljességet és a körforgást szimbolizálja. A körnek nem tudjuk meghatározni a kezdetét és a végét. Ezen tulajdonságainak köszönhetően alkalmazták az idő szimbolizálására is.

Én leginkább az ember teljességének megjelenítésére használtam, az egészség szimbólumaként. A képeken a kört azonban megbontják a tablettákkal kibélelt gyümölcsök, mellyel ennek a teljességnek a megbomlási lehetőségét akartam kifejezni.

A tányér mellett egy villa hever. A villa még az asztalon pihen, az étel hiánytalan, de a gyümölcsök már fel vannak vágva. Az evéshez készülődő ember kíváncsi, de még döntésképtelen.

Ezt a formát a bizonytalanság, a megrekedtség jelenlétének hangsúlyozásaként alkalmaztam. A villa témájával André Kertész foglalkozott fotók formájában, valamint Chaim Soutine több csendéletében is megjelenik.

Az ételt csendélet formájában jelenítettem meg. A csendélet kedvelt kifejezési forma volt a régebbi korok művészei között is, de csak a XVII. századra vált önálló festészeti témává.

A XVII. század első felében Európában népszerű a vanitas-festészet, melynek műfaja a dolgok mulandóságát és hiábavalóságát érzékelteti, és az idő visszafordíthatatlanságára igyekszik figyelmeztetni minden földi halandót. A vanitas-képek rendszerint intellektuális tartalmúak, csendélet formában megjelenítettek, és morális üzenetet közvetítenek. Mindezt szimbólumok, attribútumok segítségével. Ilyen például a koponya, a homokóra, a kialudt gyertya, az elrothadt gyümölcs, a szappanbuborék, valamint az evilági tudás és hatalom jelképei: mint például a könyvek és a drágaságok, amelyek ezek értelmetlenségét hivatottak érzékeltetni.

Ha a képeken megjelenő tablettákat gyógyszerekként, mint az életet menteni próbáló vitaminként fogjuk fel, akkor a képem egyfajta modern megjelenítésű vanitas-csendéletként is értelmezhető, hiszen mai világunkban már a betegség szinonimájává vált a gyógyszer.

A csendéletem dekomponált, ami sejteti, hogy mindez egy inogó tálcán jelenik meg. Mintha csak az élet menzáján osztották volna a lehetőségek lakomáját, s az ember bizonytalan, remegő kézzel gondolkozna azon, hogy mit kezdjen a kapott adaggal, abból mennyit egyen, mikor lásson neki, s hogy egyáltalán egyen-e belőle.

A sorozatom többi képén olyan típusú emberek életéből merítettem ihletet, akik a repeta mellett döntöttek. Három szituációt ábrázoltam egy mesterséges vitaminoktól függő család elképzelt életéből. Ezeken leginkább természetközeli helyzetekben jelenítettem meg a természetelleneset, feltéve ezzel a kérdést, hogy vajon meddig tud az ember kétségbeesésében elmenni, ha szervezetének épségét veszélyeztetve érzi.

Az egyik ilyen, ahol egy idős házaspárt ábrázoltam, akik látszólag befőzéshez készülnek elő. A rituálé közben majdnem minden úgy történik, ahogy az megszokott: előkerül a vājling, a befőttesüvegek és a nyersanyag. Nagypapa felteszi a szemüvegét, nagymamával együtt, a bontanivalót kezükben tartva a tál felé hajolnak, s elkezdik a munkát. Azonban a gyümölcshéj helyett mesterséges papír és alumíniumcsomagolástól kell megszabadítani a „gyümölcshúst”, aminek már nincs köze a kertben termettekhez, ugyanis ezek szerepét a pirulák veszik át.

A befőtt készítés célja, hogy akkor is vitaminhoz jussunk, amikor éppen nem terem semmiféle gyümölcs. A befőzés egyfajta konzerválási folyamat, ami által a befőtt jelképe lehet a megőrzésnek. Ugyanakkor ebben az esetben a megőrzés nem közvetlen a kapszulákra vonatkozik: ezeken keresztül az élet biztosabb tartóssága a cél, a kapszula csak egy eszköz a konzerválás elérésére. Ez a forma az ember nagyravágyó céljait hivatott érzékeltetni, aki képes bármivel megpróbálkozni, csak hogy megváltoztassa a megváltoztathatatlant.

A munkát végzők mögött halmokban jelennek meg a tabletták dobozai, de arról nem árulkodik semmi, hogy ezek már a hulladékaik a feldolgozásra került mennyiségnek, vagy a még bontatásra váró készítmények. A munka idejének hossza ebből kifolyólag kiszámíthatatlan, nem tudhatjuk, hogy mennyi van még hátra belőle, mint ahogy az is bizonytalan, hogy az élet-tartósítása mennyi időre biztosított ezek segítségével.

A befőzés szimbolikája a sorozatom következő darabjának is része. Ahogy az első képen, úgy itt is egyfajta vanitas-csendélet formáját öltve jelenik meg újra a kulcsmotívum. A család intim terének, otthonának zugaiba is beférkőzik a halálfélelem. Egy éléskamrában közös polcon tárolt gyümölcsbefőtt, valamint a pirulabefőtt ismét felveti a bizonytalanság kérdését, de a döntés már megszületni látszik: Az egészség megóvását ez a fiktív család a gyógyszeriparra bízta.

Az élelmet tároló polc mellett egy másikon szinte észrevehetetlenül bújik meg egy urna, s már-már természetes dísz tárgyként olvad be környezetébe. Ennek ellenére fontos üzenetet hordoz magában, s egyfajta emlékeztetőként ösztönzi tovább a ház lakóit lehetetlen életmódjuk folytatására. Sikeresen, ugyanis a gyümölcsbefőttek érintetlenül állnak a pirulabefőttel ellentétben. Az urna motívumában ezen kívül a befőttben rejlő kettősség – a tartósítás és az elmúlás kettőssége – is megjelenik. Ugyanis valahol a tartósított gyümölcs is egy halott,

növekedésre már képtelen, magjától megfosztott test maradványa, amit étellel telinek szeretnénk képzelni.

Az utolsó, szintén jelenetet ábrázoló festményen ennek a családnak egy ünnepi lakomáját ábrázoltam. A közös étkezés szintén az ember legtermészetesebb hagyományai közé tartozik. A művészetben lakomajeleneteket legfőbbképpen keresztény kontextusban jelenítettek meg. Több példát találhatunk a csodálatos kenyér és halszaporítás, valamint az utolsó vacsora ábrázolására. Az utolsó vacsora ábrázolások esetében az asztalon kenyér és bor jelenik meg, ami jelképezi Jézus testét és véré. Eszerint, ami táplálék a testnek, az Jézus a léleknek. A festményemen a legegyszerűbben tálalva jelennek meg a gyógykészítmények. A lakmározók kézzel esnek neki a kiszedett adagnak, már nincs szükség evőeszközökre, illemre, a táplálkozás általi cél elérése válik csak lényegessé. Ezzel a formával a túlzásba vitt óvatosságnak nevetségesen tragikus mivoltára fókuszáltam.

A tabletta a modern gyógyszer-hívó ember kenyerévé válik. Az ige elterjed, a legifjabbat is erre nevelik, így a különös életmód megszokottá válik. S végül, az asztal mellett kellemesen beszélgető, jóízűen falatozó társaság a rettegéstől – hogy ez az utolsó vacsorája – a vitaminjaiba fullad.

Az életmód-választás lehetősége azonban mindenki számára adott, de lehet, ha túl sokáig habozunk, az élet választ helyettünk.

Felhasznált Irodalom:

Susan Sontag: A betegség mint metafora, Európa kiadó, Budapest 1983

Balkon 2010.07.0853 55.o. Pelesek Dóra: Vizuális lakoma: az étel a csendéletben,

Kovács Katalin: Vanitatum Vanitas a festészet és az érzékek,

Schultheisz Emil: Művészet és medicina